

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Збірник матеріалів

**XXVII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

20 лютого 2025 року

Київ 2025

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2025. 385 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 26.02.2025)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, доктор політичних наук, професор;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 20 лютого 2025 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СЕКЦІЯ

«ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

Балабанова Наталя,
кандидат наук з державного управління, доцент,
в.о. завідувача кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Маріупольський державний університет

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Для нашої країни зовнішня торгівля завжди була одним з ключових чинників економічного розвитку, що безпосередньо впливала на основні макроекономічні показники. В умовах нестабільності, спричиненої повномасштабним вторгненням РФ в Україну, запровадженням воєнного стану, блокуванням морських портів і шляхів та іншими негативними чинниками, питання оцінки поточного стану та можливостей розвитку зовнішньої торгівлі країни є особливо важливими та актуальними.

З початком російської агресії проти України, через труднощі в роботі багатьох українських підприємств і прагнення знизити ризики для життя та майна вітчизняних і зарубіжних, обсяги зовнішньої торгівлі суттєво скоротилися. Відновлення зовнішньої торгівлі після пандемії 2020 року було зупинене у 2022 році, коли загальний обсяг експорту та імпорту зменшився на 29,5% порівняно з попереднім роком. Після зростання у 2021 році до рівня майже десятирічної давнини, у 2022 році експорт скоротився на 35,17% (на 23,9235 млрд дол. США), а імпорт — на 24,1% (на 17,5696 млрд дол. США) [1,2,4].

У 2023 році негативна тенденція в експорті товарів зберіглася. Обсяг експорту знизився на 18,34%, склавши 36,04 млрд дол. США. Хоча фізичні обсяги експорту зросли завдяки частковому вирішенню логістичних проблем, спричинених війною, вартісні обсяги залишалися низькими. Водночас вартість імпорту товарів збільшилася на 14,89%, досягнувши 63,527 млрд дол. США, але фізичні обсяги імпорту знизилися на 26%. Це свідчить як про зростання світових цін на ключові товари українського імпорту, так і про

зміни в його структурі. За більшістю експортних позицій у 2023 році українська економіка зазнала значних втрат у доходах.

Україна зберігає стабільне від’ємне сальдо у торгівлі товарами з 2005 року. У 2023 році цей показник значно зріс, перевищивши 27,487 млрд дол. США. Основними причинами такого збільшення стали суттєві дефіцити у торгівлі машинами, обладнанням і транспортними засобами, паливно-енергетичними ресурсами, продукцією хімічної промисловості, а також текстилем, текстильними виробами, взуттям та іншими товарами.

Однією з ключових докризових проблем зовнішньої торгівлі України залишається сировинний характер експорту. Продовольчі товари та сільськогосподарська сировина продовжують домінувати у структурі експорту, причому їх частка за підсумками 2023 року зросла до 62,67% від загального обсягу. Водночас частка несільськогосподарської продукції скоротилася до 37,33%. Загалом за останнє десятиліття товарна структура експорту України зазнала суттєвих змін і наразі виглядає наступним чином (рис.1.)

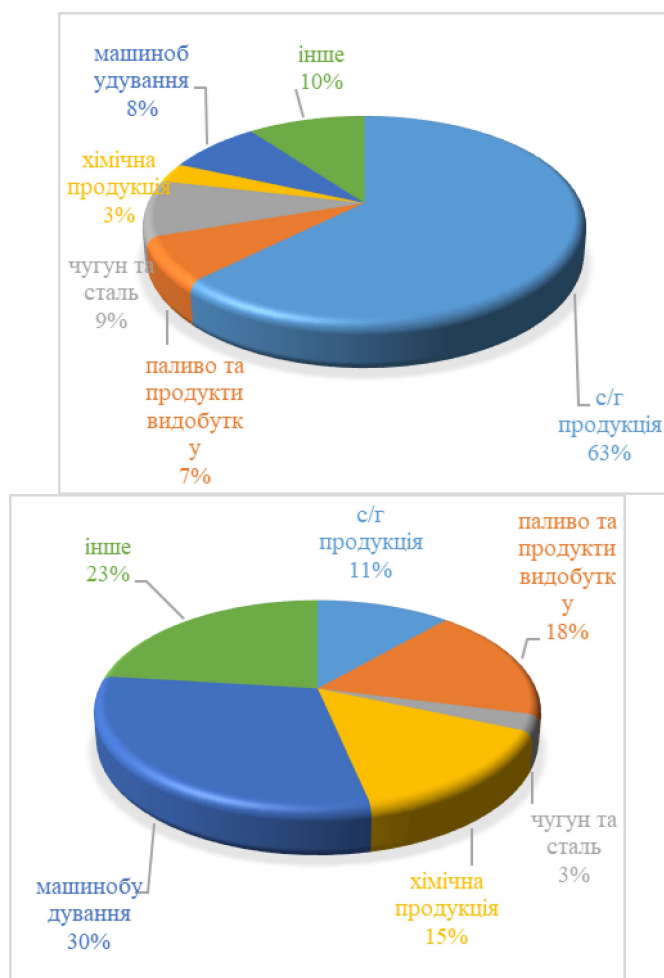

Рис.1. Товарні структури експорту Україна (ліворуч) та імпорту України (праворуч), 2023 р. (%) [розраховано та складено на підставі 4]

Товарна структура імпорту, яка протягом тривалого часу залишалася відносно стабільною, останнім часом зазнала суттєвих змін. Майже 54% імпорту становила продукція

машинобудування, що зберігає лідируючу позицію. Друге місце за питомою вагою посідає паливо. Водночас зросла частка хімічної продукції в імпорті, досягнувши 26,59%, а також сільськогосподарських товарів, зокрема продовольства, частка яких підвищилася до 20,24%.

У 2023 році найбільшими країнами-імпортерами товарів до України стали Китай (10,4 млрд дол. США), Польща (6,6 млрд дол. США) та Німеччина (4,9 млрд дол. США), на які припадало майже 35% загального обсягу імпорту. Щодо експорту, Україна найбільше постачала товари до Польщі (4,7 млрд дол. США), Румунії (3,7 млрд дол. США) та Китаю (2,4 млрд дол. США), що сумарно склало майже 30% експорту.

Особливістю географічної структури зовнішньої торгівлі стало поступове збільшення частки торгівлі з Європейським Союзом. У 2023 році 56% загального товарообігу України припадало на ЄС. Це наближається до показників деяких країн ЄС у їхній внутрішній торгівлі (наприклад, Польщі – 63,7%, Болгарії – 63,3% у 2021 році). Україна також стала 17-м за значущістю торговельним партнером для ЄС і входить до трійки найбільших постачальників аграрної продукції (товари груп 1-24) на європейський ринок.

Основними товарними категоріями українського експорту до ЄС у 2023 році були: зернові культури – 19,6%, жири та олії – 12,7%, чорні метали – 9,2%, насіння та плоди олійних культур – 8,3%, руди і шлаки – 7,1%, електричні машини – 6,4%, деревина та вироби з деревини – 5,3%, залишки та відходи харчової промисловості – 3,4%. Імпорт товарів із ЄС до України переважно складався з: енергетичних матеріалів – 20,4%, засобів наземного транспорту (крім залізничного) – 11,3%, реакторів, котлів, машин – 8,2%, електричних машин – 5,0%, пластмас і полімерних матеріалів – 4,8%, фармацевтичної продукції – 4,7%, добрив – 2,1%, різноманітної хімічної продукції – 2,0%.

Аналізуючи експорт за видами транспорту, можна відзначити поступове відновлення морських перевезень із серпня 2022 року завдяки запуску Зернової ініціативи. Однак обсяги морського експорту досі не досягли довоєнного рівня. З березня 2022 року зросла частка залізничних перевезень, які стали альтернативним варіантом для експорту. Проте їхня ефективність обмежена через недостатню пропускну спроможність, низький рівень інтероперабельності, а також значний фізичний і моральний знос рухомого складу. Експорт автомобільним транспортом зріс удвічі, але його потенціал також обмежений, оскільки цей вид транспорту є економічно не вигідним для перевезень на великі відстані [3].

В умовах війни Україна максимально використовує режим вільної торгівлі, передбачений Поглибленою і всеохоплюючою зоною вільної торгівлі (ПВЗВТ). Важливим інструментом підтримки української економіки стало рішення ЄС про скасування торговельних обмежень на український експорт. Після початку повномасштабного вторгнення РФ в лютому 2022 року Європейський Союз ухвалив безпрецедентне рішення про

тимчасове зняття всіх тарифних обмежень на імпорту товарів з України. Торговельна лібералізація вперше набула чинності 4 червня 2022 року, а в червні 2023 року її дію було продовжено ще на рік — до 6 червня 2024 року. Відповідно до регламенту, тимчасово призупинено застосування всіх митних тарифів у рамках ПВЗВТ, антидемпінгових мит і глобальних захисних заходів щодо імпорту української продукції [5].

Таким чином український експорт залишається ключовим фактором економічного розвитку країни, а в умовах воєнного стану є показником її економічної стійкості та здатності зберігати торговельний потенціал. Аналіз змін у товарній структурі експорту та географічних напрямках торгівлі свідчить про значну переорієнтацію на ринки ЄС та зростання обсягів експорту продукції агропромислового комплексу.

Література

1. Динаміка й тенденції зовнішньої торгівлі України за підсумками 7 місяців 2022 р. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za>
2. Дуляба Н.І., Паліса А.Я., Дуляба О.Б. Проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах вітчизняних та світових соціально-економічних викликів. Електроний журнал «Економіка та суспільство». Випуск №56. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-149>
3. Нечипорук А., Котова М., Кочубей Д. Експорт України в умовах воєнного стану / Науковий журнал «Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право». том. 130 № 5 (2023): Економічні науки. URL: <https://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/1916/1774>
4. Офіційний сайт Unctad. URL: <https://unctad.org/topic/investment/worldinvestment-report>
5. Представництво України при Європейському Союзі. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes>